

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут управління

Кафедра педагогіки та управління закладом освіти

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ПП 5. «Моделювання освітнього процесу» 2026 - 2027 навчальний рік

Викладач	Облес Ірина Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та управління закладом освіти
Контактний телефон	+ 38(050)578-80-88
E-mail:	obirig@gmail.com
Сторінка курсу на сайті підтримки навчальних програм КПУ	http://www.zhu.edu.ua/cpu_edu/course/view.php?id=4513
Консультації	Консультації проводяться в дистанційному режимі за попереднім погодженням із викладачем через месенджери або електронну пошту

ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Рівень вищої освіти	Другий (Магістерський)	
Галузь знань	А Освіта	
Спеціальність	А1 Освітні науки	
Освітня програма	Педагогіка вищої школи	
Форма навчання	Денна	
Мова викладання	Українська	
Курс (рік навчання), семестр	Курс 1, семестр 1	
Цикл підготовки	Професійної підготовки	
Статус дисципліни	Обов'язкова	
Обсяг дисципліни	Кількість кредитів ECTS	4
	Загальна кількість годин	120
	Аудиторних годин	42
	Лекції	18
	Практичні	24
	Самостійна робота	78
Форма контролю	Екзамен	
Попередні компоненти (Пререквізити)	ЗП 1 Інформаційні технології в освіті, ПП 2 Сучасні освітні технології	
Паралельні та подальші компоненти (Постреквізити)	ПП 6 Педагогіка вищої школи, ПП 8 Методи математичної статистики в освітній діяльності П 1 Переддипломна практика	

МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни – формування у майбутніх магістрів визначених складових інтегральної, загальної та специфічної компетентності в межах спеціальності А1 Освітні науки, змістовою основою яких є набуття знань, умінь, практичних навичок щодо моделювання освітнього процесу.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними та методологічними засадами моделювання, його сутністю, функціями, видами й особливостями застосування в освітньому процесі; сформувати розуміння дидактичних моделей змісту навчання (модуль 1);
- сформувати розуміння принципів, підходів і нормативних вимог до формування та структурування змісту підготовки здобувачів вищої освіти за освітніми компонентами, циклами й навчальними дисциплінами (модуль 2);
- ознайомити здобувачів із принципами розроблення робочої програми навчальної дисципліни, визначення її мети, завдань, змісту, очікуваних результатів навчання та методичного забезпечення;
- сформувати вміння визначати види, форми, критерії та інструменти контролю й оцінювання ступеня досягнення запланованих результатів навчання за навчальною дисципліною (модуль 3).

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- сутність, функції, принципи та методологічні засади моделювання як методу наукового пізнання й засобу проєктування освітнього процесу;
- основні види моделей освітнього процесу, їхні характеристики, структуру та особливості застосування;
- сучасні дидактичні моделі, підходи до визначення змісту освіти й організації навчання;
- принципи та нормативні засади формування змісту підготовки здобувачів вищої освіти за освітніми компонентами, циклами та навчальними дисциплінами;
- структуру, зміст і вимоги до розроблення робочої програми навчальної дисципліни;
- підходи до визначення очікуваних результатів навчання, критеріїв, показників, методів і форм оцінювання навчальних досягнень;
- можливості застосування цифрових технологій для моделювання, організації та оцінювання освітнього процесу;
- критерії оцінювання ефективності моделей освітнього процесу та способи їх удосконалення.

Після вивчення дисципліни студенти повинні вміти:

- аналізувати освітній процес як цілісну систему, визначати його структурні компоненти, взаємозв'язки та закономірності функціонування;
- обґрунтовувати вибір моделей освітнього процесу відповідно до визначених цілей, змісту освіти, очікуваних результатів навчання та особливостей цільової аудиторії;
- розробляти й адаптувати дидактичні моделі змісту навчання з урахуванням компетентнісного, системного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів;
- визначати й структурувати зміст підготовки за освітніми компонентами, навчальними дисциплінами та змістовими модулями;
- проєктувати освітній процес із визначенням його мети, завдань, змісту, методів,

форм організації, засобів навчання та очікуваних результатів;

- розробляти й обґрунтовувати структуру та зміст робочої програми навчальної дисципліни;
- узгоджувати мету, завдання дисципліни, компетентності, програмні результати навчання, зміст навчання та засоби оцінювання;
- добирати адекватні методи, форми й інструменти контролю та оцінювання результатів навчання;
- застосовувати цифрові інструменти для розроблення, візуалізації та презентації моделей освітнього процесу;
- аналізувати ефективність запропонованих моделей освітнього процесу, виявляти проблеми та визначати напрями їх удосконалення.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх наук.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу

ЗК 11. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу та адаптуватися до нових ситуацій в професійній діяльності в умовах динамічних змін сучасного освітнього середовища.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК 1. Здатність проектувати і досліджувати освітні системи.

СК 4. Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті.

СК 5. Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проекти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.

СК-10. Здатність до проектування, впровадження та управління інноваційними освітніми системами, процесами й технологіями, зокрема цифровими інструментами та системами штучного інтелекту в освітньому процесі.

СК-11. Здатність забезпечувати якість освітньої діяльності, здійснювати моніторинг, самооцінювання та експертизу освітніх програм і навчальних матеріалів відповідно до національних та міжнародних стандартів забезпечення якості вищої освіти.

СК-12. Здатність проектувати та застосовувати валідні й об'єктивні методи, інструменти та критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, надавати якісний конструктивний зворотний зв'язок та дотримуватися принципів академічної доброчесності й інклюзивності.

Програмні результати навчання:

РН 5. Організовувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

РН 6. Розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.

РН 7. Створювати відкрите освітньо-наукове середовище, сприятливе для здобувачів освіти та спрямоване на забезпечення результатів навчання.

РН 8. Розробляти і викладати освітні курси в закладах вищої освіти, використовуючи

методики, інструменти і технології, необхідні для досягнення поставлених цілей.

РН-12. Проектувати інноваційні моделі організації освітнього процесу, розробляти сучасні методики навчання та інтегрувати технологічні рішення для оптимізації аудиторної та самостійної роботи здобувачів освіти.

РН-13. Здійснювати комплексний аналіз та оцінювання електронних навчальних ресурсів, навчальних програм і систем внутрішнього забезпечення якості освіти у закладі з

РН-15. Розробляти контрольно-вимірні матеріали та розраховувати критерії оцінювання результатів навчання у вищій школі, здійснювати діагностичне, поточне та підсумкове оцінювання з наданням обґрунтованого й безбар'єрного зворотного зв'язку здобувачам освіти.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Моделювання та дизайн освітніх програм і дисциплін

Тема 1.1. Проектування освітніх програм та навчальних планів

Лекція 1. Теоретико-методологічні засади моделювання освітнього процесу у вищій школі.

Лекція 2. Проектування освітніх програм: матричний підхід, розрахунок ЄКТС та кредитна логіка.

Лекція 3. Формулювання та узгодження компетентностей із програмними результатами навчання (РН).

Тема 1.2. Студентоцентризований підхід та педагогічний дизайн курсу

Лекція 4. Педагогічний дизайн освітніх компонентів та модульність змісту навчання.

Лекція 5. Проектування студентоцентризованих та адаптивних освітніх траєкторій.

Розділ 2. Моделювання систем оцінювання та аудит електронного середовища

Тема 2.1. Моделювання інструментів та критеріїв оцінювання знань

Лекція 6. Моделювання систем, форм і видів поточного й підсумкового оцінювання.

Лекція 7. Конструювання валідних тестових завдань та критеріїв оцінювання.

Тема 2.2. Моделювання та експертиза електронного освітнього середовища

Лекція 8. Моделювання електронного навчального середовища в LMS Moodle.

Лекція 9. Експертиза, моніторинг та внутрішній аудит якості моделі освітнього процесу.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Контроль результатів навчання та рівня сформованості компетентностей здобувачів здійснюється на засадах прозорості та академічної доброчесності відповідно до Положення про критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Класичному приватному університеті. http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/node/5478

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються такі види контролю:

Вхідний контроль: проводиться на початку вивчення курсу з метою визначення рівня підготовки студентів до вивчення певної дисципліни, або загального рівня підготовки студентів за попередній період навчання. Здійснюється у формі вступного бліц-опитування або тестування.

Поточний контроль: здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та семінарських (практичних, лабораторних) занять, перевірки завдань самостійної роботи, виконання тестів на Віртуальній аудиторії КПУ. Включає оцінювання теоретичної підготовки (усні відповіді, активність у дискусіях, тести) та перевірку

практичних навичок (виконання кейсів, розрахунків, лабораторних робіт, індивідуальних завдань за темами тощо).

Семестровий (підсумковий) контроль: проводиться у формі екзамену та передбачає виконання підсумкової контрольної роботи, тесту або завдань за матеріалом усього курсу.

Особливість оцінювання: всі види вхідного, поточного і семестрового контролю оцінюються викладачем за **100-бальною шкалою**.

- практичні заняття : 28% семестрової оцінки; максимальна кількість балів -28
- індивідуальне завдання- 10% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 10
- контрольні заміри (модулі): 12% семестрової оцінки; максимальна кількість балів - 12
- залік 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50

Підсумкова максимальна кількість балів 100

Для оцінювання студентів використовується система накопичування балів. Згідно з «Положенням про організацію освітнього процесу в КПУ» підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою з наступним переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS.

Загальний підсумковий бал за дисципліну (за 100-бальною шкалою) формується як середньозважена величина на основі всіх поточних і підсумкових оцінок здобувача, отриманих протягом семестру, з урахуванням питомої ваги кожного виду діяльності.

$$\text{Підсумковий бал} = (B_{\text{вхід.}} \times k_{\text{вхід.}}) + (B_1 \times k_1) + (B_2 \times k_2) + \dots + (B_n \times k_n) + (B_{\text{екз.}} \times k_{\text{екз.}})$$

де:

$B_{\text{вхід.}}$ – бал за виконання завдань вхідного контролю, виставлений за 100-бальною шкалою (за наявністю); $k_{\text{вхід.}}$ – ваговий коефіцієнт вхідного контролю (як правило $k_{\text{вхід.}} = 0$). Оцінка вхідного контролю не впливає на загальну оцінку з дисципліни і є інформацією для викладача щодо рівня індивідуальної готовності студентів вивчати дану дисципліну);

$B_1, B_2, B_3, \dots, B_n$ – бали за виконання завдань поточного контролю на практичних (семінарських) заняттях, самостійної та індивідуальної роботи, виставлений за 100-бальною шкалою; $k_1, k_2, k_3, \dots, k_n$ – вагові коефіцієнти відповідного виду контролю;

$B_{\text{екз.}}$ – бал за підсумковий семестровий контроль (екзамен), виставлений за 100-бальною шкалою (за наявністю); $k_{\text{екз.}}$ – ваговий коефіцієнт підсумкового семестрового контролю (екзамену).

Сума вагових коефіцієнтів поточного та підсумкового контролю дорівнює 1

$$k_1 + k_2 + k_3 + \dots + k_n + k_{\text{екз.}} = 1$$

Структура компонентів оцінювання та їх питома вага

Види навчальної діяльності здобувача	Шкала оцінювання завдання	Ваговий коеф.	Питома вага у загальній оцінці
Розділ 1. Моделювання та дизайн освітніх програм і дисциплін	100	0,3	30
Тема 1.1. Проектування освітніх програм та навчальних планів	100	0,04	4
Лекція 1. Теоретико-методологічні засади моделювання освітнього процесу у вищій школі.	100	0,02	2
Лекція 2. Проектування освітніх програм: матричний підхід, розрахунок ЄКТС та кредитна логіка.	100	0,03	3
Моделювання структурно-логічної схеми освітньої програми.	100	0,03	3
Лекція 3. Формулювання та узгодження компетентностей із програмними результатами навчання (РН).	100	0,02	2

Види навчальної діяльності здобувача	Шкала оцінювання завдання	Ваговий коеф.	Питома вага у загальній оцінці
Побудова Матриці відповідності компетентностей та результатів навчання ОП.	100	0,03	3
Тема 1.2. Студентоцентризований підхід та педагогічний дизайн курсу	100	0,03	3
Лекція 4. Педагогічний дизайн освітніх компонентів та модульність змісту навчання.	100	0,02	2
Моделювання теми, мети та планів лекційних і практичних занять за стандартом ESG.	100	0,03	3
Лекція 5. Проектування студентоцентризованих та адаптивних освітніх траєкторій.	100	0,03	3
Проектування системи самостійної роботи студентів та завдань для СРК.	100	0,02	2
Розділ 2. Моделювання систем оцінювання та аудит електронного середовища	100	0,03	30
Тема 2.1. Моделювання інструментів та критеріїв оцінювання знань	100	0,04	4
Лекція 6. Моделювання систем, форм і видів поточного й підсумкового оцінювання.	100	0,02	2
Практичне заняття 5. Конструювання тестової бази у LMS Moodle із різними типами запитань.	100	0,02	2
Лекція 7. Конструювання валідних тестових завдань та критеріїв оцінювання.	100	0,02	2
Практичне заняття 6. Розробка специфікацій та критеріїв оцінювання контрольних робіт.	100	0,04	4
Тема 2.2. Моделювання та експертиза електронного освітнього середовища	100	0,02	2
Лекція 8. Моделювання електронного навчального середовища в LMS Moodle.	100	0,04	4
Практичне заняття 7. Проектування та експертиза електронного курсу у LMS Moodle .	100	0,04	4
Лекція 9. Експертиза, моніторинг та внутрішній аудит якості моделі освітнього процесу.	100	0,02	2
Практичне заняття 8. Презентація та захист комплексної авторської моделі навчальної дисципліни.	100	0,04	4
Екзамен	100	0,4	40
Разом	100	1	100
Додаткові досягнення з навчальної дисципліни (за наявності) Результати науково-дослідної діяльності здобувача, зокрема за такі активності: – участь у предметних олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт з навчальної дисципліни; – участь у засіданнях наукових гуртків, зокрема в обговореннях у форматі круглих столів, присвячених актуальним темам з навчальної дисципліни; – публікації результатів досліджень у вигляді наукових статей, тез доповідей, а також виступи на наукових конференціях.	До 10 балів		

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

100-бальна система	шкала ЄКТС	Національна шкала	Характеристика вимог та критеріїв оцінювання
90–100	A	Відмінно	Здобувач демонструє глибокі системні знання методології наукової діяльності, володіє навичками критичного мислення, самостійного збору, обробки та систематизації наукової інформації. Бездоганно орієнтується в архітектоніці кваліфікаційних (курскових, магістерських) робіт та наукових статей. Практичні завдання, семінарські виступи та тестові завдання виконує безпомилково, демонструючи творчий підхід до розв'язання дослідницьких завдань, високий рівень автономії, самоорганізації та безумовне дотримання принципів академічної доброчесності.
82–89	B	Добре	Здобувач демонструє вільне володіння програмним матеріалом курсу, здатність самостійно застосовувати теоретичні методи дослідження та робити обґрунтовані висновки. Вільно орієнтується у вимогах до оформлення результатів наукових досліджень, бібліографічних посилань і формул. Завдання виконує якісно, допускаючи лише поодинокі незначні неточності або технічні похибки, які не впливають на загальний результат.
75–81	C	Добре	Здобувач демонструє достатній обсяг знань з основ наукових досліджень, розуміє сутність науководослідного процесу та етапи його проведення, проте аналіз окремих методологічних підходів або специфіки емпіричних методів може бути недостатньо глибоким. Здатний самостійно виконувати завдання та виправляти помилки після мінімальних уточнень викладача.
67–74	D	Задовільно	Здобувач засвоїв базові поняття дисципліни та відтворює матеріал переважно на репродуктивному рівні. Виконує семінарські завдання та тести за зразком, проте допускає помилки в класифікації наукових знань, структуруванні роботи чи правилах оформлення посилань. Відповіді потребують більшої системності та аргументованості.
60–66	E	Задовільно	Здобувач володіє лише мінімально необхідним порогом знань (ознайомлений із загальними поняттями науки, об'єктами досліджень та базовими етапами). Відповіді поверхневі, знання фрагментарні, навички самостійного застосування дослідницьких методик слабкі. Виконання завдань та тестів відбувається за постійної методичної допомоги викладача.
35–59	FX	Незадовільно	Здобувач володіє лише частиною базових знань, чого недостатньо для зарахування дисципліни. Не здатний самостійно орієнтуватися в методології чи вимогах до написання наукових праць, припускається грубих помилок у термінології. Надається право на повторне складання контрольних заходів.

1–34	F	Незадовільно	Повна відсутність знань, ігнорування виконання семінарських завдань і тестів, неявка на екзамен або виявлення грубих порушень академічної доброчесності (зокрема плагіат у рефератах чи самостійних роботах). Обов'язкове повторне вивчення дисципліни.
------	---	--------------	--

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: 100-БАЛЬНА, НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D		
60-66	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<p>Політика щодо термінів виконання завдань та перескладання</p>	<p>З огляду на безпекову ситуацію, повітряні тривоги та перебої з електропостачанням, освітній процес базується на принципах гнучкості та академічної підтримки. Усі завдання виконуються здобувачами в асинхронному режимі без застосування штрафних санкцій чи зниження балів за порушення первинних термінів, якщо затримка зумовлена об'єктивними обставинами непереборної сили. Здавання та перескладання пропущених завдань чи тем здійснюється у зручному для студента темпі протягом семестру за погодженням із викладачем без будь-яких обмежень.</p>
<p>Політика академічної доброчесності</p>	<p>Здобувачі освіти зобов'язані неухильно дотримуватись принципів академічної доброчесності під час виконання усіх видів навчальної, наукової та творчої діяльності. Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання та академічне шахрайство. Здобувачам освіти забороняється вдаватися до будь-яких форм академічного шахрайства, зокрема: використовувати під час контрольних заходів заборонені матеріали або технічні засоби; посилаючись на джерела, які не використовувались у роботі; здавати роботи з однаковим змістом, підготовлені різними особами.</p> <p>У разі встановлення порушення академічної доброчесності до здобувача освіти можуть бути застосовані такі заходи академічної відповідальності, як повторне проходження оцінювання (контрольна робота, екзамен, залік тощо), повторне вивчення відповідного освітнього компонента або відрахування з університету.</p>
<p>Політика щодо відвідування занять в умовах воєнного стану</p>	<p>Відвідування навчальних занять здобувачами вищої освіти є обов'язковим відповідно до затвердженого розкладу.</p> <p><i>Організація освітнього процесу в умовах загрози та повітряних тривог</i></p> <p>У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час проведення занять у режимі реального часу (Zoom / Google Meet) або перебування в приміщеннях Університету, проведення синхронного заняття негайно припиняється, а всі учасники освітнього процесу зобов'язані перейти до укриттів.</p> <p>Навчальне заняття, перерване через сигнал «Повітряна тривога» або яке не відбулося через її тривалість, автоматично переводиться в асинхронний режим.</p> <p>Відсутність здобувача освіти на синхронній конференції під час повітряної тривоги, відсутності електроенергії або зв'язку не є підставою для виставлення заборгованості чи зниження підсумкової оцінки, за умови опрацювання навчального матеріалу та виконання завдань в асинхронному режимі.</p> <p><i>Застосування дистанційних технологій та форс-мажорних обставин</i></p> <p>У разі переходу університету або його окремих структурних підрозділів на навчання із використанням дистанційних технологій через безпекову ситуацію чи інші форс-мажорні обставини, освітній процес регулюється «Положенням про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти з використанням дистанційних технологій при обмеженні або відсутності фізичного відвідування закладів освіти здобувачами з причин непереборної сили (природні катаклізми, заходи карантинного порядку та інші форс-мажорні обставини) в «Класичному приватному університеті».</p> <p>Формат участі у дистанційних заняттях адаптується до поточних технічних можливостей та умов безпеки здобувачів і викладачів.</p>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Либідь, 2005. 252 с.
2. Гнезділова К. М., Касярум С. О. Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. 124 с.
3. Дяченко М. Д. Моделювання інформаційного освітнього середовища в процесі підготовки майбутніх фахівців видавничо-поліграфічної галузі до формування медіапростору. Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки. Запоріжжя, 2020. № 3. С. 50–55.
4. Пономарьов О. С., Касьянова О. М. Моделювання діяльності фахівця: підручник. Харків: НТУ “ХПІ”; Вид-во ФОП Тагаєв П. О., 2011. 236 с.
5. Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.
6. Ярошук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: Навчальний посібник. Луцьк, 2010. 308 с.

Допоміжна

1. Волкова Н.П., Тарнопольський О.Б. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах: монографія / за заг. та наук. ред. О.Б. Тарнопольського. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 228 с.
2. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів. Монографія / За ред. С. С. Вітвицької. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2019. 304 с.
3. Педагогіка вищої школи: підручник / Андрущенко В. П., Бех І. Д., Дем'яненко Н. М та ін.; за ред. Кременя В. Г., Андрущенко В. П, Лугового В. І. Київ: Педагогічна думка. 2009. 256 с.
4. Онищенко В. Д. Фундаментальні педагогічні теорії: Монографія. Львів: Норма, 2014. 356 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/4941/1/onishenkowww.pdf>.